

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.01.137>

JEL classification: Q18, Q11, H56

UDC: 339.439.02:005.584.1

Іван СВИНОУС

доктор економічних наук,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Білоцерківський національний аграрний університет, Україна
ORCID iD: 0000-0002-0346-1596
E-mail: isvinous@ukr.net

Марат ІБАТУЛЛІН

доктор економічних наук,
професор кафедри адміністративного менеджменту та зовнішньоекономічної діяльності,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна
ORCID iD: 0000-0001-8765-6261
E-mail: imi_1@ukr.net

Ірина АРТИМОНОВА

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Білоцерківський національний аграрний університет, Україна
ORCID iD: 0000-0003-1054-1356
E-mail: artimonovaira@ukr.net

Олеся ГАВРИК

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Білоцерківський національний аграрний університет, Україна
ORCID iD: 0000-0001-9816-0253
E-mail: gavrik_olecya@ukr.net

Наталія ПРИСЯЖНЮК

кандидат ветеринарних наук, доцент,
доцент кафедри іхтіології та зоології,
Білоцерківський національний аграрний університет, Україна
ORCID iD: 0000-0002-4737-0143
E-mail: natasha.prisjzhnjuk@ukr.net

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

АНОТАЦІЯ

Вступ. Процес розробки заходів щодо забезпечення продовольчої безпеки країни, удосконалення державного регулювання агропродовольчого ринку, підвищення доступності продовольства має набути стратегічного характеру у зв'язку із тим, що фізичний, економічний та соціальний доступ

© Іван Свиноус, Марат Ібатуллін, Ірина Артимонова, Олеся Гаврик, Наталія Присяжнюк, 2025

Отримано: 18.02.2025 р.

Рекомендовано до друку: 11.03.2025 р.

Опубліковано: 26.03.2025 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати: Свиноус І., Ібатуллін М., Артимонова І., Гаврик О., Присяжнюк Н. Організаційні підходи до формування системи моніторингу продовольчої безпеки країни. *Економічний аналіз*. 2025. Том 35. № 1. С. 137-146. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.01.137>

населення до нього є однією із базових умов. Підвищення доступності продовольства для населення розглядається як важливе завдання, а його подальше забезпечення у довгостроковій перспективі передбачає необхідність організації систематичного моніторингу рівня доступності.

Оцінка стану продовольчої безпеки передбачає формування оптимального переліку показників, в якому знаходили б відображення всі аспекти цього багатопланового поняття. Зазначимо, що дослідники розрізняють сім рівнів забезпечення продовольчої безпеки: глобальний, субрегіональний, міждержавний, державний, регіональний, груп населення і сімейний, кожен із яких спрямований на вирішення відповідних завдань на кожному із зазначених рівнів.

Метод (методологія). Для досягнення поставленої мети і завдань дослідження були використані такі загальнонаукові та спеціальні методи пізнання: абстрактно-логічний (систематизація і теоретичне узагальнення поглядів на продовольчу безпеку держави); узагальнення й абстрагування (дослідження наукових підходів до розуміння сутності стратегії продовольчої безпеки); історичний і порівняльного аналізу (дослідження еволюції та сучасних наукових підходів до стратегії економічного розвитку); формалізації (обґрунтування методичних засад оцінювання рівня продовольчої безпеки держави); індукції та дедукції (обґрунтування загроз продовольчій безпеці держави); статистичний (дослідження стану і тенденцій продовольчої безпеки в Україні); порівняльного аналізу (дослідження наукових підходів до стратегічного забезпечення продовольчої безпеки держави на міжнародному рівні, оцінювання рівнів споживання харчових продуктів і витрат на харчування, достатності споживання та самозабезпечення продовольчими продуктами в Україні); графічний (уяочення окремих теоретичних положень та результатів аналізу досліджуваних економічних явищ і процесів).

Результати. Встановлено, що «Автоматизована система моніторингу продовольчої безпеки України» повинна не тільки відстежувати показники продовольчої безпеки, але й стати дієвим інструментом управління продовольчою безпекою, що неможливо без включення в архітектуру інформаційної системи прогнозування та моделювання процесів.

Запропонована система моніторингу продовольчої безпеки країни має універсальний характер, а щорічне проведення такого моніторингу сприятиме забезпеченню державних органів влади та місцевого самоврядування повною і всебічною інформацією про поточний стан і тенденції розвитку продовольчої системи, що може слугувати основою для розробки дієвих стратегічних і тактичних дій щодо досягнення науково обґрунтованих критерії продовольчого забезпечення населення.

Ключові слова: продовольча безпека; моніторинг; агропродовольчий ринок; інформація; індикатори; показники.

Вступ

Процес розробки заходів щодо забезпечення продовольчої безпеки країни, удосконалення державного регулювання агропродовольчого ринку, підвищення доступності продовольства має набути стратегічного характеру у зв'язку із тим, що фізичний, економічний та соціальний доступ населення до нього є однією із базових умов. Підвищення доступності продовольства для населення розглядається як важливе завдання, а його подальше забезпечення у довгостроковій перспективі передбачає необхідність організації систематичного моніторингу рівня доступності.

Отже, важливим чинником регулювання питань продовольчої безпеки є здійснення постійного аналізу щодо оцінювання стійкості

системи продовольчого забезпечення до різного прояву деструктивних явищ та з метою розробки дієвих заходів щодо попередження кризових ситуацій у продовольчій сфері. Очевидно, що таким інструментом може бути комплексний моніторинг продовольчої безпеки, який дасть змогу відстежувати процес виробництва і розподілу продуктів харчування, контролювати та прогнозувати ефективність функціонування продовольчої системи.

Методичні підходи й рекомендації щодо діагностики продовольчої безпеки на державному рівні розкрито у працях таких авторів, як О. В. Вараксіна, В. І. Власов, О. І. Гойчук, П. Т. Саблук, О. Л. Кардаш, В. Д. Малигіна та ін. Проте, швидкоплинні зміни суспільно-політичного життя країни, процеси диджиталізації вимагає перегляду існуючих методичних підходів до моніторингу

продовольчої безпеки.

Мета статті

Мета статті – на основі проведених досліджень запропонувати практичні рекомендації щодо удосконалення системи моніторингу продовольчої безпеки країни.

Виклад основного матеріалу дослідження

Оцінка стану продовольчої безпеки передбачає формування оптимального переліку показників, в якому знаходили б відображення всі аспекти цього багатопланового поняття. Зазначимо, що дослідники розрізняють сім рівнів забезпечення продовольчої безпеки: глобальний, субрегіональний, міждержавний, державний, регіональний, груп населення і сімейний, кожен із яких спрямований на вирішення відповідних завдань на кожному із зазначених рівнів.

Порівнюючи вітчизняний та зарубіжний підходи до формування показників для оцінювання продовольчої безпеки можна дійти до висновку про те, що вони мають суттєві відмінності, а подібними є лише невелика її кількість [1]. У зв'язку з цим поділяємо позицію науковців, які вважають, що доцільно формувати систему моніторингу продовольчої безпеки України відповідно до підходів ФАО не лише за напрямками визначення індексів, а й за набором показників. Вважаємо, що це дозволить в однакових порівняльних показниках характеризувати стан продовольчої безпеки у державі та світі, контролювати адекватність міжнародних оцінок щодо України [2].

Окрім того, наявні певні розбіжності в методичному підході до їх визначення подібних показників, зокрема такого індикатора, як рівень споживання основних видів продуктів харчування. Так, існують розбіжності за даним показником, який наведено в статистичних збірниках «Витрати і ресурси домогосподарств України» і «Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України». Поясненням такого становища є відмінність в методичних підходах до визначення обсягів споживання. Так, показник споживання продуктів харчування, які відображені в статистичному збірнику

«Витрати і ресурси домогосподарств України», розраховується на основі результатів опитування членів домогосподарств. Цей показник в статистичному збірнику «Баланси та споживання основних продуктів харчування» визначається балансовим методом [3].

Унаслідок цього спостерігається істотна розбіжність даних, розрахованих за різними методиками, що ставить під сумнів можливість об'єктивної оцінки відповідності сформованих раціонів харчування раціональним нормам, затвердженим Міністерством охорони здоров'я України. У результаті, не можливо здійснити об'єктивну оцінку досягнення фактичними показниками рекомендованих норм харчування, що доводить про необхідність обґрунтування складових показників моніторингу продовольчої безпеки країни [4].

Узагальнюючи вищезазначене, можна зробити висновок, що для об'єктивного оцінювання фактичного споживання населення країни продовольства та товарної пропозиції продовольчих ресурсів і прогнозування складових забезпечення продовольчої безпеки доцільно сформувати дієву систему моніторингу. Із цією метою необхідно здійснити такі дії:

- розробити методику моніторингу продовольчої безпеки та обґрунтувати складові інформаційної бази, які доцільно використовувати при проведенні її оцінювання;
- для забезпечення порівняльності показників продовольчої безпеки в Україні та інших країнах, перевірки достовірності розрахунків ФАО по Україні доцільно адаптувати вітчизняний перелік із показниками, які ця організація використовує для оцінки стану продовольчої безпеки у світі;
- з метою формування узагальненої оцінки рівня відповідності фактичного споживання раціональним нормам доцільно відмовитися від зіставлень за групами товарів і використовувати єдиний показник як відношення вартості фактичного раціону харчування до вартості рекомендованого раціону;
- при проведенні оцінювання економічної доступності продовольства доцільно

відмовитися від численних показників купівельної спроможності за окремими видами продуктів і користуватися єдиним показником, розрахованим як відношення споживчих витрат до вартості фактично спожитого або рекомендованого набору продуктів;

- здійснювати оцінювання продовольчої безпеки груп споживачів із урахуванням рівня доходів за поживною цінністю споживчого кошика.

Очевидно, що дієвим інструментом регулювання питань продовольчої безпеки країни є організація систематичного аналізу й оцінки стійкості системи продовольчого забезпечення до загроз для попередження кризових ситуацій у продовольчій сфері [5]. На нашу думку, таким інструментом може бути комплексний моніторинг продовольчої безпеки, який дасть змогу відстежувати процес виробництва і розподілу продуктів харчування, контролювати та прогнозувати ефективність функціонування регіональної продовольчої системи.

Моніторинг продовольчої безпеки повинен бути представлений як комплексний і постійно діючий механізм заходів, який здійснюватиметься на основі індикаторів, які відповідають таким основним критеріям: вимірність, доступність інформації, придатність, об'єктивність.

Основною метою проведення комплексного моніторингу продовольчої безпеки є забезпечення органів влади і місцевого самоврядування повною, всебічною та об'єктивною інформацією про поточний стан і перспективи розвитку продовольчої системи для прийняття раціональних управлінських рішень [6].

Концептуальна схема моніторингу продовольчої безпеки має складатися із підсистеми інформаційного забезпечення, аналітичної та стратегічного планування та прогнозування (рис. 1).

Основним завданнями системи моніторингу повинні стати: оцінка поточного стану продовольчої безпеки із визначенням характерних тенденцій, що склалися; здійснення оперативного моніторингу та контролю у разі виникнення загроз стану продовольчої безпеки; виявлення основних

проблем у сфері забезпечення продовольчої безпеки; оцінка існуючих і прогнозованих ризиків щодо забезпечення продовольчої безпеки; прогнозування стану продовольчої безпеки в межах сценарних умов і прогнозів соціально-економічного розвитку країни; інформаційно-аналітична підтримка процесів розробки і реалізації заходів щодо забезпечення продовольчої безпеки.

Формування інформаційної бази моніторингу доцільно здійснити на основі статистичних даних Державної служби статистики України, галузевих міністерств, Державної фіскальної служби і Національного банку України та містити дані про стан виробництва, переробки та споживання продуктів харчування, а також про обсяги імпорту продовольства тощо.

При розробці системи критеріїв і показників продовольчої безпеки країни доцільно використовувати основні аспекти цього поняття, а саме:

- фізична доступність – оцінюється за допомогою показника самозабезпечення країни продовольством (коефіцієнт самозабезпечення), а також через співвідношення експорту продовольчих товарів і сировини для їх виробництва та їх імпорту в регіоні (коефіцієнт покриття імпорту);
- економічна доступність – розраховується за допомогою таких показників, як співвідношення вартості прожиткового мінімуму і середньодушового (медіанного) доходу (коефіцієнт купівельної спроможності доходів населення), частка населення з грошовими доходами нижче прожиткового мінімуму (коефіцієнт бідності);
- достатність споживання – визначається калорійністю фактичного денного раціону харчування (коефіцієнт калорійності), величиною відхилень від рекомендованих медичних норм споживання продуктів, які є значимими для населення – м'яса, молока, риби, плодів і ягід, овочів (коефіцієнт структури харчування); якість продовольства – вимірюється часткою неналежної якості продовольчих товарів (коефіцієнт якості); стійкість продовольчої системи – оцінюється за допомогою низки

показників: частки населення і заробітної плати працюючих у сільському господарстві, енергозабезпечення сільськогосподарських підприємств та їх рентабельність, частки площі, на яку були

внесені мінеральні добрива, частки збиткових господарств корпоративного сектору аграрної економіки тощо.

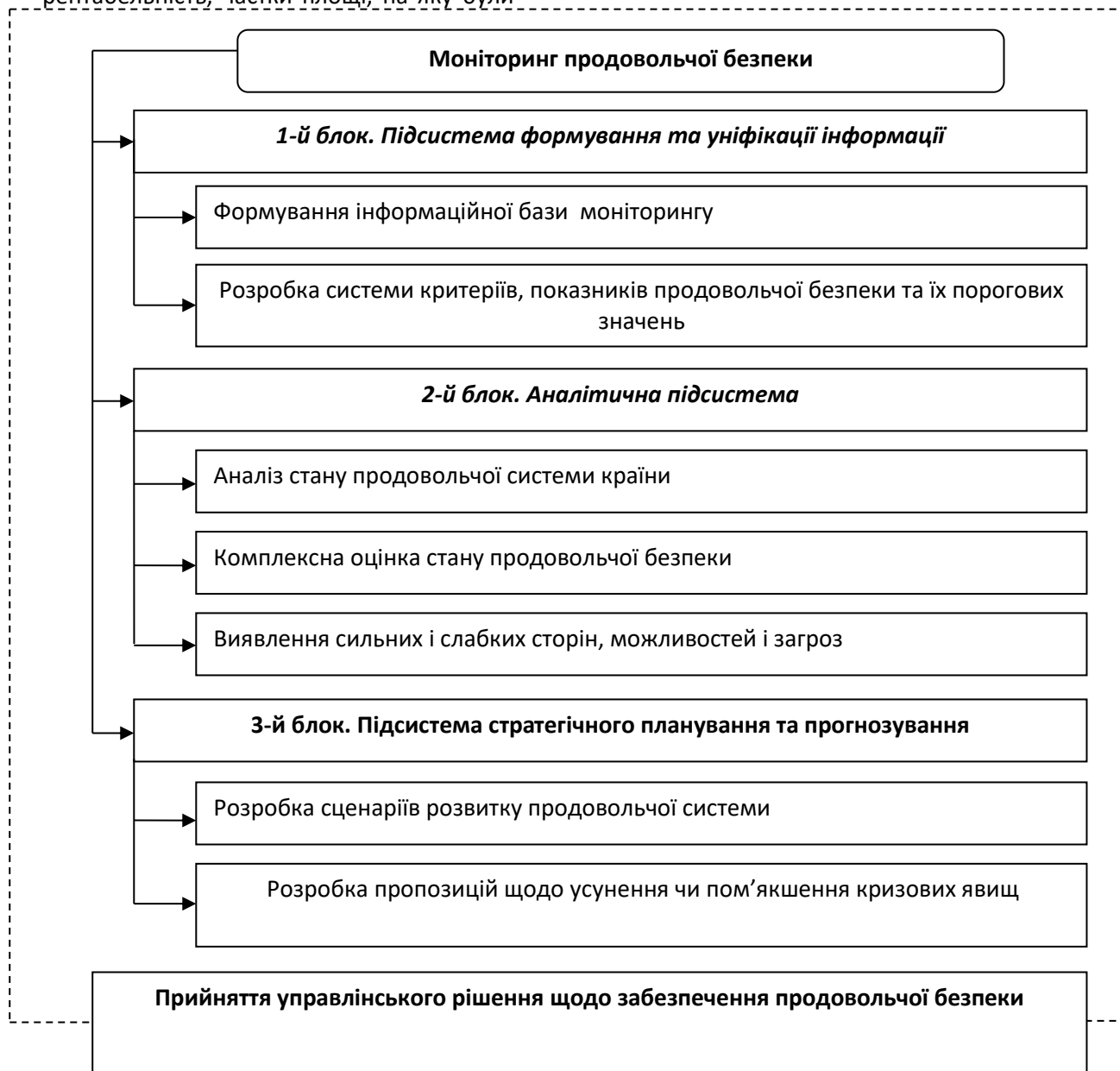

Рис. 1. Складові системи моніторингу продовольчої безпеки країни*

Примітка. *Сформовано автором.

З метою налагодження контролю за станом національної продовольчої безпеки України запропонована система моніторингу за такими основними індикаторами: добова енергетична цінність раціону людини; достатність споживання окремого продукту; достатність запасів зерна у державних ресурсах; економічна доступність продуктів харчування;

ємність внутрішнього ринку окремих видів продовольства; продовольча незалежність за окремим продуктами. В основу індикаторів покладено такі критерії продовольчої безпеки: у сфері споживання – рівень задоволення фізіологічної потреби в поживних речовинах та обмінній енергії, основних видах продовольства; відповідність якості продуктів

харчування вимогам технічних регламентів (критерій безпеки харчування); енергетичний критерій оцінюється за трьома рівнями: оптимальний (2500–3000 ккал/люд. на добу), недостатній (1500–2500 ккал/люд. на добу), критичний (< 1500 ккал/люд. на добу); рівень фізичної доступності продовольства для різних категорій населення; рівень інфляції; рівень соціальної підтримки малозабезпечених верств населення; порогові значення продовольчої безпеки: частка вітчизняної сільськогосподарської сировини та продовольства у загальному обсязі продажів на ринку має становити не менше: зерна – 90%; цукру – 80; рослинної олії – 80; м'яса та м'ясопродуктів – 85; молока та молокопродуктів – 90; риби та рибопродуктів – 80% [7].

Другий блок моніторингу включає в себе аналітичну підсистему, яка містить такі складові: аналіз стану продовольчої системи; комплексна оцінка стану продовольчої безпеки; виявлення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз.

На основі сформованої інформаційної бази моніторингу проводиться систематичний аналіз стану продовольчої системи та розробляються сценарії продовольчого забезпечення за такими напрямками:

- підсистема аналізу формування товарної пропозиції – дає змогу визначити стан виробничої сфери у країні, що формується господарствами корпоративного сектору аграрної економіки та ОСГ, на основі використання таких показників: обсяги виробництва основних видів сільськогосподарської продукції та продовольства, імпорт та експорт агропродовольства; структура посівних площ сільськогосподарських культур та ін.;
- підсистема оцінки споживання, яку доцільно проводити за показниками, що характеризують достатність продовольчого споживання у країні та якість продовольства: споживання основних видів продуктів харчування на душу населення у порівнянні з раціональними нормами споживання; рівень калорійності добового раціону; частка виявлених неякісних продуктів у загальній кількості харчових продуктів, тощо;

- підсистема аналізу соціальної складової продовольчого забезпечення – дозволяє оцінити соціально-економічне становище населення з метою виявлення найбільш соціально незахищені групи та можливість споживання ними необхідних для підтримання життєдіяльності продуктів харчування. Такий аналіз доцільно проводити за наступними показниками: частка населення із грошовими доходами нижче прожиткового мінімуму; середній душевий медіанний дохід; вартість прожиткового мінімуму і т. д.

У результаті аналізу формується загальне уявлення про стан продовольчої системи країни, після чого на основі отриманих аналітичних даних необхідно комплексно оцінити продовольчу безпеку за системою критеріїв і показників, розроблених у першому блоці моніторингу.

Для визначення рівня продовольчої безпеки країни нами пропонується використання методики комплексної оцінки за допомогою інтегрального показника. Таким чином, проведений аналіз дозволяє виявити сильні і слабкі позиції в регулюванні продовольчого ринку, переваги і загрози у функціонуванні сільськогосподарського виробництва та харчової промисловості, оптової і роздрібно торгівлі, а також рівень купівельної спроможності населення в задоволенні потреб у продовольстві.

Заключний етап моніторингу представлений підсистемою стратегічного планування та прогнозування, в межах якої відбувається розробка сценаріїв розвитку продовольчої системи. Для вироблення прогнозних сценаріїв розвитку продовольчої системи і визначення стратегії подальших дій щодо забезпечення продовольчої безпеки передбачається використання різних методів стратегічного планування, зокрема SWOT- та PEST-аналізу. На основі результатів обґрунтовуються пропозиції щодо усунення або пом'якшення кризових явищ у сфері продовольчої безпеки країни [8].

У разі виникнення загрози забезпеченню продовольчої безпеки, що знаходять прояв у порушенні порогових показників індикаторів стану продовольчої безпеки, які виявлені на основі їх моніторингу, застосовуються заходи ринкового регулювання, регулювання обсягів

виробництва та підтримки окремих соціальних категорій населення.

Превентивні заходи для запобігання виникненню загроз продовольчій безпеці вживають центральні та місцеві органи виконавчої влади, відповідно до їх компетенції, за поданням Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Мінагрополітики, інших міністерств і відомств на основі аналізу результатів моніторингу індикаторів продовольчої безпеки. Якщо забезпечення населення життєво важливими продуктами харчування відповідно до фізіологічних норм перебуває під загрозою, її усувають шляхом застосування товарних інтервенцій, зниження імпорتنих тарифів, адресної допомоги малозабезпеченим верствам населення.

На Державну службу статистики України доцільно покласти відповідальність за своєчасне й достовірне оброблення та подання статистичної інформації державним та уповноваженим органам і широкій громадськості на основі функціонування статистичної інформаційної системи на загальнодержавному, галузевому, обласному та міжрайонному рівнях на базі єдиної наукової методології.

При проведенні оцінювання можливостей формування товарної пропозиції сільськогосподарської сировини та продовольства доцільно використовувати групи джерел інформації про діяльність сільськогосподарських товаровиробників, переробних підприємств та суб'єктів харчової промисловості: база даних сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств; дані вибіркового обстеження домогосподарств; дані вибіркового обстеження ОСГ; загальні статистичні збірники. Кожному блоку джерел вихідних даних притаманні певні методологічні підходи і первинні джерела вхідних даних.

Важлива роль у формуванні інформаційного масиву даних, які використовуються при розрахунку показників продовольчої безпеки, відводиться Мінагрополітики, зокрема його структурному підрозділу – НДІ «Укراгропромпродуктивність». Співробітниками цієї науково-дослідної установи здійснюється систематичне дослідження динаміки цін на основні

продовольчі товари по регіонах, вартості нормативного продуктивного набору для населення. Проводяться: щомісячні аналітичні дослідження зовнішньої торгівлі України товарами АПК з основними світовими партнерами на основі даних Державної фіскальної служби; щотижневий моніторинг цін на продукти переробки зерна (борошна, крупи) із періодичністю двічі на місяць, а також дослідження рівня закупівельних цін на велику рогату худобу та молоко незбиране II ґатунку, закупленого в господарствах населення.

Зазначимо, що важливе значення у моніторингу безпечності продовольства відводиться Мінагрополітики, на яке покладено також контроль за епізоотичною ситуацією та якістю сільськогосподарської продукції і продуктів харчування.

Важливі завдання у системі моніторингу продовольчої безпеки виконує Міністерство охорони здоров'я України, яке здійснює контроль за станом епідеміологічної ситуації, а також веде розробку та законодавче затвердження норм фізіологічних потреб населення України в основних харчових речовинах та енергії, що відповідають сучасним вимогам раціонального харчування та необхідні для забезпечення повноцінного активного і здорового життя.

Особливе місце в узагальненні та розробленні прогнозних балансів відводиться Міністерству економічного розвитку та торгівлі на основі методичних рекомендацій щодо складання прогнозних балансів попиту і пропозиції продовольчих ресурсів. Інформаційною базою при складанні балансів є дані звітів форм державних статистичних спостережень підприємств і організацій сільського господарства, переробної промисловості, торгівлі; дані обстежень умов життя домогосподарств та їх сільськогосподарської діяльності, митної статистики й інших джерел, що характеризують формування продовольчих ресурсів та їх використання. Окрім того, при складанні продовольчих балансів використовуються дорахунки та експертні оцінки.

Підтримуємо думку вчених-економістів про необхідність запровадження «Методики підготовки прогнозних балансів попиту й пропозиції зернових культур» **[Помилка!**

Джерело посилання не знайдено.]. Метою складання прогнозних зернових балансів є модулювання ситуації на ринках зернових культур через прогнозування основних показників їх балансів на наступний маркетинговий рік. Підготовка та публікація прогнозних балансів має розпочинатися з квітня кожного року, з щомісячним оновленням.

У системі моніторингу продовольчої безпеки країни Міністерство економічного розвитку та торгівлі повинно здійснювати оцінку ступеня кризовості у продовольчій сфері за відібраними індикаторами. Після отримання значень перерахованих вище індикаторів при порівнянні їх із граничними значеннями рекомендується використовувати відповідну шкалу оцінки ризику кризової ситуації (наприклад: високий, низький, середній). Залежно від розміру кризи застосовуються певні захисні механізми.

При цьому Рада національної безпеки і оборони України, Кабінет Міністрів України, спираючись на дані стану продовольчої безпеки, розробляє пропозиції щодо нівелюванню проявів кризової ситуації або її пом'якшення. У разі загрози настання продовольчого дефіциту доречно використовувати такі захисні механізми, як програми продовольчої допомоги і створення продовольчих резервів. У програмах продовольчої допомоги має бути науково обґрунтовано, яка кількість продовольства потрібна для забезпечення населення в разі надзвичайної ситуації.

При оцінці стану продовольчої безпеки використовуються великі масиви даних з динамічним надходженням інформації. Так, вибіркове обстеження домогосподарств формує 1140 показників по кожному з 12 тис. респондентів за кожен квартал, що становить у цілому близько 5 млн одиниць інформації. З метою зниження трудоемності проведення аналітичної роботи пропонується використовувати «Автоматизовану систему моніторингу продовольчої безпеки України».

Для роботи з інформаційним наповненням такого типу потрібно в обов'язковому порядку застосовувати методологію роботи з базами даних. База даних виступає стрижневим

елементом усієї системи, де концентруються й накопичуються зібрані дані для подальшого обробітку. Управління всім масивом даних покладається на систему управління базами даних.

Іншим елементом інформаційно-аналітичної системи є аналітичне програмне середовище, тобто центр обробки інформації, отриманої з бази даних. У процесі обробки дані перетворюються та набувають нової якості й ваги, щоб у подальшому бути використаними в аналітичному аналізі та при прийнятті управлінських рішень.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Повноцінна «Автоматизована система моніторингу продовольчої безпеки України» повинна не тільки відстежувати показники продовольчої безпеки, але й стати дієвим інструментом управління продовольчою безпекою, що неможливо без включення в архітектуру інформаційної системи прогнозування та моделювання процесів.

За таких вимог згадана автоматизована система має бути націлена на вирішення низки завдань оперативного, поточного і стратегічного характеру. Серед оперативних завдань виділяється систематичний збір і обробка інформації за певним переліком показників із високим ступенем актуалізації за часом, на основі яких оцінюються найбільш імовірні ризики та загрози продовольчій безпеці в розрахунку на найближчий період, що у подальшому при потребі розробити відповідні управлінські заходи, що вимагають негайної реалізації з метою досягнення стабілізації стану продовольчого ринку.

Запропонована система моніторингу продовольчої безпеки країни має універсальний характер, а щорічне проведення такого моніторингу сприятиме забезпеченню державних органів влади та місцевого самоврядування повною і всебічною інформацією про поточний стан і тенденції розвитку продовольчої системи, що може слугувати основою для розробки дієвих стратегічних і тактичних дій щодо досягнення науково обґрунтованих критеріїв продовольчого забезпечення населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мостова А. Д. Інформаційне забезпечення моніторингу продовольчої безпеки. *Інфраструктура ринку*. 2019. №33. С. 103-109.
2. Ковальова О., Витвицька О., Рибчинський Р., Купченко А., Ткаченко С. Моніторинг продовольчої безпеки в умовах воєнного стану. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2023 №49. С. 274-286.
3. Гринишин В. Є. Моніторинг рівня продовольчої безпеки України. *Агросвіт*. 2019. №23. С. 107-114.
4. Бабич М. М. Моніторинг та інформаційне забезпечення процесів формування продовольчої безпеки. *Економіка та держава*. 2017. №2. С. 32-36.
5. Свидрук І. І., Клепанчук О. Ю., Підлипна Р. П. Забезпечення продовольчої безпеки засобами відновлення агропромислового ринку України. *Вісник ЛТЕУ. Економічні науки*. 2022. №69. С. 106-114.
6. Банах, О. І. Огляд та аналіз міжнародних та вітчизняних методик оцінювання продовольчої безпеки. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2017. №1. С. 94-102.
7. Шевченко, О. Екологічна та продовольча безпека як складові забезпечення економічної безпеки України у стратегічному форматі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. (68). С. 110-117.
8. Урба, С. І. Теоретико-методичні засади оцінки продовольчої безпеки держави. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки*. 2017. №25(1). С. 106-111.

REFERENCES

1. Mostova, A. D. (2019). Informational support for food security monitoring. *Market Infrastructure*, (33), 103–109.
2. Kovalova, O., Vitvytska, O., Rybchynskiy, R., Kupchenko, A., & Tkachenko, S. (2023). Monitoring food security under martial law. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, (49), 274–286.
3. Hrynyshyn, V. Ye. (2019). Monitoring the level of food security in Ukraine. *Agrosvit*, (23), 107–114.
4. Babych, M. M. (2017). Monitoring and information support for food security formation processes. *Economy and State*, (2), 32–36.
5. Svidruk, I. I., Klepanchuk, O. Yu., & Pidlypna, R. P. (2022). Ensuring food security through the restoration of Ukraine's agro-industrial market. *Bulletin of Lviv Trade and Economic University. Economic Sciences*, (69), 106–114.
6. Banakh, O. I. (2017). Review and analysis of international and domestic methods for assessing food security. *Economic Bulletin of Zaporizhzhia State Engineering Academy*, (1), 94–102.
7. Shevchenko, O. (2021). Environmental and food security as components of ensuring Ukraine's economic security in a strategic format. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law*, (68), 110–117.
8. Urba, S. I. (2017). Theoretical and methodological principles for assessing state food security. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic Sciences*, (25[1]), 106–111.

Ivan Svytnous, Doctor of Economic Sciences, Professor, Department of Accounting and Taxation, Bila Tserkva National Agrarian University, Ukraine

Marat Ibatullin, Doctor of Economic Sciences, Professor, Department of Administrative Management and Foreign Economic Activity, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Ukraine

Iryna Artimonova, PhD in Economics, Associate Professor, Department of Finance, Banking, and Insurance, Bila Tserkva National Agrarian University, Ukraine

Olesia Havryk, PhD in Economics, Associate Professor, Department of Accounting and Taxation, Bila Tserkva National Agrarian University, Ukraine

Nataliia Prysiazniuk, PhD in Veterinary Sciences, Associate Professor, Department of Ichthyology and Zoology, Bila Tserkva National Agrarian University, Ukraine

Organizational approaches to the formation of a national food security monitoring system

Abstract

Introduction. The development of measures to ensure national food security, improve state regulation of the agri-food market, and enhance food accessibility must become a strategic priority, given that physical, economic, and social access to food is a fundamental condition. Improving food availability is viewed as a key objective, and ensuring it in the long term requires the organization of systematic monitoring of food accessibility levels.

Assessing the state of food security requires the formation of an optimal set of indicators that reflect the multifaceted nature of this concept. Scholars distinguish seven levels of food security: global, subregional, international, national, regional, household, and individual, each addressing specific challenges at the respective level.

Methodology. The research employed general scientific and specific methods, including: abstract-logical (systematization and theoretical generalization of views on state food security); generalization and abstraction (study of scientific approaches to the concept of food security strategy); historical and comparative analysis (study of the evolution and modern approaches to economic development strategy); formalization (development of methodological principles for assessing national food security); induction and deduction (justification of food security threats); statistical (study of food security trends in Ukraine); and comparative analysis (evaluation of international strategic approaches to food security, consumption levels, food expenditures, and self-sufficiency in Ukraine). Graphical methods were used to visualize key theoretical concepts and empirical results.

Results. It is established that the “Automated Food Security Monitoring System of Ukraine” should not only track food security indicators but also serve as an effective management tool. This is only possible by incorporating forecasting and modelling into the architecture of the information system.

The proposed food security monitoring system is universal, and its annual implementation will provide government and local authorities with comprehensive information on the current state and development trends of the national food system. This will serve as a foundation for developing effective strategic and tactical actions to meet scientifically grounded food security criteria.

Keywords: food security; monitoring; agri-food market; information; indicators; metrics.

Cite as: Svytnous, I., Ibatullin, M., Artimonova, I., Havryk, O., and Prysiazniuk, N. (2025). Organizational approaches to the formation of the food security monitoring system of the country. *Economic analysis*, 35 (1), 137-146. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.01.137>